Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
TAMARY ĆAPETA
přednesené dne 20. listopadu 2025 [1]

Věc C-522/24

BG
proti
Ministero della Difesa,
za účasti:
Presidenza del Consiglio dei Ministri

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou podala Consiglio di Stato (Státní rada, Itálie)]

„Řízení o předběžné otázce – Směrnice 2000/78/ES – Pojem ‚víra' podle článku 1 směrnice 2000/78 – Osobní názory týkající se očkování proti covidu-19 – Povinnost očkování uložená vojenskému personálu v důsledku pandemie covidu-19 – Odmítnutí očkování proti covidu-19, které mělo na následek postavení mimo službu bez nároku na plat"

I. Úvod

1. Uplynuly více než dva roky od okamžiku, kdy bylo oficiálně prohlášeno, že pandemie covidu-19 již nepředstavuje celosvětovou hrozbu [2]. Soudní dvůr však i nadále dostává žádosti o výklad týkající se právních otázek, které vyvstaly v průběhu pandemie.

2. Jedním z takových příkladů je tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce. Navrhovatel v původním řízení (dále jen „navrhovatel") odmítl nechat se očkovat vakcínou proti covidu-19, kterou italská legislativa nařizovala vojenskému personálu. Byl proto postaven mimo službu v zaměstnání u Ministero della Difesa (ministerstvo obrany, Itálie), odpůrce v původním řízení (dále jen „ministerstvo obrany" nebo „odpůrce"), bez nároku na mzdu po dobu přibližně dvou měsíců, po jejímž uplynutí byla povinnost očkování zrušena a on se vrátil do zaměstnání.

3. Navrhovatel před Consiglio di Stato (Státní rada, Itálie), která je předkládajícím soudem, namítá, že jeho postavení mimo službu bylo diskriminační, přičemž tvrdí, že bylo založeno výhradně na jeho osobním přesvědčení, kterým brojí proti vakcíně covid-19, což je podle jeho názoru porušením ustanovení směrnice Rady 2000/78/ES [3].

[1] – Původní jazyk: angličtina.

[2] – V tomto ohledu viz prohlášení generálního ředitele WHO ze dne 5. května 2023, k dispozici na internetových stránkách: https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing—5-may-2023.

[3] – Směrnice ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání (Úř. věst. 2000, L 303, s. 16; Zvl. vyd. 05/04, s. 79) (dále jen „směrnice 2000/78").

II. Skutkové okolnosti v původním řízení, předběžné otázky a řízení před Soudním dvorem

4. V reakci na pandemii covidu-19 uložilo ministerstvo obrany vojenskému personálu povinnost očkovat se proti covidu-19. Tato povinnost byla založena na Decreto-legge n. 44/21 (nařízení vlády s mocí zákona č. 44/21)[4].

5. Poté, co se očkování proti covidu-19 stalo základním pracovním požadavkem pro určité kategorie povolání, článek 4b nařízení s mocí zákona č. 44/21 výslovně uložil zaměstnavatelům povinnost ověřit, zda je veškerý vojenský personál (kromě jiných kategorií pracovníků uvedených v nařízení[5]) očkován. Skutečnost, že zaměstnanec není očkován, vedla k jeho okamžitému postavení mimo službu. Tento zaměstnanec nebyl vystaven žádným disciplinárním důsledkům a jeho služební poměr zůstal zachován. Tentýž právní předpis rovněž upřesnil, že po dobu postavení mimo službu neměl nárok na žádný plat ani jiná peněžitá plnění. Dále stanovil, že postavení mimo službu zůstalo v platnosti, dokud dotyčná osoba neinformovala zaměstnavatele, že zahájila nebo ukončila základní očkovací cyklus nebo že jí byla podána posilovací dávka. Postavení mimo službu však netrvalo déle než po dobu šesti měsíců, která začala plynout dne 15. prosince 2021.

6. Navrhovatel je příslušníkem armády, který pracuje pro ministerstvo obrany jako inženýr převážně v kanceláři, kterou má k dispozici sám pro sebe, ale často se setkává s dalšími vojenskými a civilními zaměstnanci tohoto správního orgánu, jakož i se zástupci externích společností.

7. Odmítl očkování vakcínou proti covidu-19, ale prohlásil, že je ochoten se každých 48 hodin podrobovat testům na SARS-CoV-2.

8. Odpůrce rozhodnutím ze dne 10. ledna 2022 postavil navrhovatele mimo službu bez nároku na plat. Neuložil mu žádné disciplinární opatření a jeho služební poměr zůstal zachován.

9. Navrhovatel napadl toto rozhodnutí mimořádným opravným prostředkem u prezidenta Italské republiky.

10. Consiglio di Stato (Státní rada) byla z titulu své poradní funkce v rámci uvedeného opravného prostředku vyzvána, aby poskytla závazné stanovisko pro ministerstvo obrany, které je příslušné k projednání předmětného opravného prostředku a k navržení konečného rozhodnutí prezidentu Italské republiky.

11. Navrhovatel před předkládajícím soudem tvrdil, že požadavek na očkování je diskriminační a v rozporu s čl. 2 odst. 2 směrnice 2000/78, a to na základě šesti důvodů.

12. Zaprvé navrhovatel tvrdil, že byl přímo diskriminován ve srovnání s civilními zaměstnanci s obdobnou pracovní náplní pracujícími u odpůrce, neboť na ně se povinnost očkování nevztahovala. Rovněž tvrdil, že povinnost očkování mu byla uložena na jeho vlastní nebezpečí,

[4] – Decreto-legge 1 aprile 2021, n. 44 – Misure urgenti per il contenimento dell'epidemia da COVID-19, in materia di vaccinazioni anti SARS-CoV-2, di giustizia e di concorsi pubblici (nařízení vlády s mocí zákona č. 44 ze dne 1. dubna 2021 o naléhavých opatřeních k boji proti epidemii covidu-19, v oblasti očkování proti SARS-CoV-2, spravedlnosti a veřejných výběrových řízení), které bylo přeměněno se změnami Legge 28 maggio 2021, n. 76 (zákon č. 76 ze dne 28. května 2021), ve znění decreto legge 26 novembre 2021, n. 172, Misure urgenti per il contenimento dell'epidemia da COVID-19 e per lo svolgimento in sicurezza delle attività economiche e sociali (nařízení vlády s mocí zákona č. 172 ze dne 26. listopadu 2021 o naléhavých opatřeních k boji proti epidemii covidu-19 a bezpečnému provádění hospodářských a sociálních činností), které bylo přeměněno se změnami Legge 21 gennaio 2022, n. 3 (zákon č. 3 ze dne 21. ledna 2022).

[5] – Povinnost očkování proti covidu-19 byla původně zavedena pro zdravotnické pracovníky a pracovníky v oblasti veřejného zdraví, poté pro pracovníky zaměstnané v pobytových zařízeních sociální pomoci a ve zdravotnických zařízeních a nakonec, kromě jiných kategorií, pro pracovníky v sektoru obrany, bezpečnosti a mimořádných krizových situací.

což je v rozporu s ustanovením článku 206a legislativního nařízení č. 66/10[6], podle něhož může správní orgán, který přebírá odpovědnost za očkování personálu, prohlásit podání určitých očkovacích látek za nezbytné pro vojenský personál za účelem jeho nasazení v konkrétních operativních podmínkách.

13. Zadruhé tvrdil, že byl ve srovnání s očkovaným vojenským personálem nepřímo diskriminován, a to pouze na základě svého nesouhlasu s podáním vakcíny, který vycházel z jeho osobního přesvědčení, že očkovací látky nemají platné vědecké opodstatnění. Ačkoli navrhovatel prohlásil, že je ochoten nechat se každých 48 hodin testovat na SARS-CoV-2, byla mu tato možnost odepřena, což bylo podle jeho názoru v rozporu s čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice 2000/78.

14. Zatřetí vzhledem k tomu, že byl navrhovatel postaven mimo službu bez nároku na plat, nemohl údajně po tuto dobu živit sebe a svou rodinu, včetně dvou nezletilých dcer. Navrhovatel tvrdí, že tím došlo k porušení článků 1 a 24 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).

15. Začtvrté navrhovatel původně tvrdil, že nemohl uplatnit své právo na placenou dovolenou za kalendářní rok. V průběhu řízení před předkládajícím soudem již navrhovatel nadále neuplatňoval tento důvod opravného prostředku, jelikož požadavek povinného očkování byl zrušen ke dni 25. března 2022[7].

16. Zapáté navrhovatel tvrdil, že mu byla odepřena účinná právní ochrana v rozporu s článkem 19 Smlouvy o EU.

17. Zašesté se navrhovatel domáhal náhrady škody za diskriminaci své osoby prostřednictvím exemplární a odrazující sankce v souladu s článkem 17 směrnice 2000/78.

18. Navrhovatel mimoto navrhoval, aby předkládající soud předložil Soudnímu dvoru šest předběžných otázek navázaných na každý důvod opravného prostředku.

19. Odpůrce navrhoval, aby předkládající soud opravný prostředek zamítl. Podle jeho názoru byla sporná povinnost očkování stanovena v souladu s právní úpravou jako zvláštní právní požadavek v článku 4b nařízení s mocí zákona č. 44/21.

20. Předkládající soud zamítl pátý a šestý důvod opravného prostředku a položení odpovídajících předběžných otázek navržených navrhovatelem a vzal na vědomí, že navrhovatel upustil od uplatňování čtvrtého důvodu opravného prostředku. Uvedený soud se nicméně rozhodl přerušit řízení a předložit zbývající otázky navržené navrhovatelem k rozhodnutí o předběžné otázce.

21. Na úvod předkládající soud poznamenal, že otázky vznesené navrhovatelem jsou neopodstatněné z toho důvodu, že legalita vnitrostátního opatření ukládajícího očkování zdravotnického personálu proti covidu-19, které bylo rovněž zavedeno nařízením s mocí zákona č. 44/21, již byla přezkoumána a potvrzena Corte costituzionale (Ústavní soud, Itálie) v jeho rozsudcích č. 14/2023, č. 15/2023 a č. 185/2023. Podle předkládajícího soudu se zásady vyjádřené

[6] – Decreto legislativo 15 marzo 2010, n. 66 – Codice dell'ordinamento militare (legislativní nařízení č. 66 z 15. března 2010 o zákoníku ozbrojených sil).

[7] – Článek 4b odst. 1 písm. b) nařízení s mocí zákona č. 44/21 byl zrušen článkem 8 decreto-legge 24 marzo 2022, n. 24– Disposizioni urgenti per il superamento delle misure di contrasto alla diffusione dell'epidemia da COVID-19, in conseguenza della cessazione dello stato di emergenza (nařízení vlády s mocí zákona č. 24 ze dne 24. března 2022, kterým se stanoví naléhavá opatření nahrazující opatření k boji proti šíření pandemie covidu-19, po skončení stavu nouze; dále jen „nařízení s mocí zákona č. 24/22“).

v těchto rozsudcích, jež jsou podobné zásadám vyjádřeným v ustanoveních unijního práva, jichž se dovolává navrhovatel ve svém opravném prostředku, vztahují rovněž na povinnost očkování vojenského personálu, o kterou se jedná v původním řízení.

22. Pokud jde o první důvod opravného prostředku, předkládající soud uvedl, že směrnice 2000/78 stanoví pravidla rovného zacházení na pracovišti, která se uplatní za běžných okolností. Jak však stanoví čl. 2 odst. 5 uvedené směrnice, tato pravidla se nedotýkají opatření stanovených vnitrostátními právními předpisy, která jsou v demokratické společnosti nutná pro veřejnou bezpečnost a pro ochranu zdraví. Předkládající soud dále uvedl, že povinnost očkování byla zavedena z důvodu výjimečných okolností a že vakcíny proti covidu-19 byly certifikovány jako bezpečné. Legislativní rozhodnutí uložit povinnost očkování vojenskému personálu – který je na rozdíl od civilního personálu povolán v případě mimořádných událostí chránit veřejnou bezpečnost a být ve styku s veřejností jakožto příslušníci ozbrojených sil – bylo v dané době přiměřeným a vhodným opatřením přijatým za účelem ochrany zdraví samotného vojenského personálu i obyvatelstva. Podle předkládajícího soudu tudíž postavení vojenského a civilního personálu není srovnatelné, a proto zde není žádný důvod zakládající diskriminaci tvrzenou navrhovatelem.

23. Pokud jde o druhý důvod opravného prostředku, předkládající soud uvedl, že požadavek očkování nebyl nepřiměřený, neboť v té době neexistovalo žádné jiné vhodné opatření. Metoda testování byla jakožto alternativní požadavek vůči očkování používána v obecnějším prostředí pro přístup osob, které nepatřily do kategorií osob podléhajících povinnosti očkování, na veřejná místa. Náklady na tyto testy, které se musely opakovat každé dva až tři dny, by však nebyly finančně udržitelné a představovaly by neúnosnou zátěž pro zdravotnický systém. Navíc vzhledem k tomu, že výsledky testů nebyly k dispozici bezprostředně po provedení testu, byly již zastaralé, protože testovaná osoba se mohla v době mezi provedením testu a obdržením výsledků nakazit.

24. Pokud jde o třetí důvod opravného prostředku, předkládající soud uvedl, že postavení neočkovaných pracovníků mimo službu, které trvalo o něco déle než dva měsíce, bylo v souladu s povinností zaměstnavatele pečovat o zaměstnance a že ústavně zakotvené právo na práci nemusí nutně znamenat právo vykonávat pracovní činnost, pokud to představuje rizikový faktor pro ochranu veřejného zdraví a pracovník se rozhodne nedodržovat ustanovení týkající se bezpečnosti práce, včetně požadavku na očkování proti covidu-19. Ačkoli je to tedy v rozporu s osobním přesvědčením navrhovatele, požadavek očkování byl rozumným a přiměřeným opatřením v zájmu veřejného zdraví, a proto úmyslné nesplnění tohoto požadavku navrhovatelem odůvodňuje jeho postavení mimo službu bez nároku na plat.

25. Za těchto podmínek se Consiglio di Stato (Státní rada) rozhodla přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) S ohledem na to, že správní orgán nepovažoval za nutné nařídit očkování vojenského personálu podle článku 206a decreto legislativo n. 66/10 (legislativní nařízení č. 66/10) pro konkrétní zaměstnání, tak aby převzal odpovědnost za účinky vakcíny, brání směrnice [2000/78] takovému provedení, které umožňuje decreto-legge n. 172/21 (nařízení vlády s mocí zákona č. 172/21) v části, v níž mění decreto-legge n. 44/21 (nařízení vlády s mocí zákona č. 44/21) doplněním [článku 4b odst. 1 písm. b)], který ukládá příslušníkovi armády povinné očkování v rozporu s jeho osobním názorem, neboť mu ukládá, aby se dobrovolně a na vlastní nebezpečí podrobil takovému lékařskému ošetření, které je stále experimentální, jako dodatečnou podmínku, aby mohl pracovat ve stejném pracovním prostředí jako civilní

zaměstnanci, kteří nejsou povinni se takovému očkování podrobit, přestože vykonávají funkce, které jsou z hlediska nakažlivosti a možnosti být nakažen podobné funkcím, které vykonává vojenský personál?

2) S ohledem na to, že podle italských právních předpisů týkajících se přístupu na pracoviště, a to i v prostředích s vysokou koncentrací lidí, jako je veřejná doprava, stadiony a restaurace, se pro pracovníky, kteří nejsou uvedeni v tomto nařízení vlády s mocí zákona č. 172/21, potvrzení o očkování nebo negativní stěr provedený do 48 hodin považují za rovnocenné, brání článek 2 odst. 2 písm. b) směrnice [2000/78] takovému opatření, jako je nařízení vlády s mocí zákona č. 172/21 v části, v níž mění nařízení vlády s mocí zákona č. 44/21 doplněním [článku] 4b odst. 1 písm. b), který ukládá příslušníkovi armády povinné očkování v rozporu s jeho osobním přesvědčením jako podmínku pro to, aby mohl pracovat ve stejném pracovním prostředí, v němž se nachází příslušníci vojenského personálu, kteří v souladu se svým osobním přesvědčením považovali za vhodné se očkovat i v případě neexistence povinnosti, a to navzdory skutečnosti, že neočkovaný příslušník vojenského personálu je ochoten, a v každém případě je již povinen, předložit v intervalu kratším než 48 hodin výsledek stěru potvrzujícího negativitu na covid?

3) Porušuje opatření stanovené v nařízení vlády s mocí zákona č. 172/21, kterým se doplňuje nařízení vlády s mocí zákona č. 44/21, které brání na základě čl. 4b odst. 3 pracovníkovi, který byl postaven mimo službu z důvodu porušení očkovací povinnosti, v tom, aby zákonným způsobem zajistil výživu rodiny a ochranu a péči nezbytnou pro blaho nezletilých dcer, články 1 a 24 [Listiny] ve smyslu článku 24 Listiny?“

26. Navrhovatel v původním řízení, francouzská a italská vláda, jakož i Evropská komise předložili Soudnímu dvoru písemná vyjádření.

27. Dne 10. července 2025 se konalo jednání, na němž navrhovatel v původním řízení, italská vláda a Komise přednesli ústní vyjádření.

III. Analýza

28. První dvě otázky předkládajícího soudu je třeba posuzovat společně. Podstatou těchto otázek předkládajícího soudu je, zda je italská právní úprava ukládající vojenskému personálu povinnost očkování proti covidu-19 v rozporu se směrnicí 2000/78 z důvodu, že zavádí diskriminační zacházení zakázané touto směrnicí.

29. Pro zodpovězení těchto otázek je nejprve třeba posoudit, zda se směrnice 2000/78 použije na takovou právní úpravu, jako je právní úprava popsaná předkládajícím soudem (A).

30. Jestliže je tato směrnice použitelná, pak je třeba posoudit, zda dotčená vnitrostátní právní úprava představuje přímou nebo nepřímou diskriminaci, a v druhém případě, zda lze takovou diskriminaci odůvodnit (B).

A. Navrhovaná odpověď: směrnice 2000/78 se na okolnosti projednávané věci nepoužije

1. K nerovnému zacházení na základě profesních kategorií

31. Směrnice 2000/78 zakazuje diskriminaci v souvislosti se zaměstnáním a povoláním na základě následujících důvodů: náboženské vyznání či víra, zdravotní postižení, věk a sexuální orientace [8].

32. Z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že důvody vyjmenované v článku 1 směrnice 2000/78 jsou uvedeny taxativně a tato směrnice se netýká diskriminace na základě profesní kategorie nebo místa výkonu práce [9].

33. Z vnitrostátního právního rámce vyplývá, že ustanovení ukládající povinné očkování proti covidu-19 se nejprve týkalo zdravotnických pracovníků a pracovníků v oblasti veřejného zdraví, posléze se rozšířilo na pracovníky zaměstnané v pobytových zařízeních sociální pomoci a ve zdravotnických zařízeních a konečně na pracovníky v sektoru obrany, bezpečnosti a mimořádných krizových situací, včetně vojenského personálu pracujícího pro ministerstvo obrany.

34. Na civilní zaměstnance pracující pro ministerstvo obrany se však tato povinnost nevztahovala a nebyli povinni se nechat očkovat vakcínou proti covidu-19, aby mohli i nadále vykonávat svou práci.

35. Povinnost očkování stanovená v článku 4b nařízení s mocí zákona č. 44/21 tak založila rozdílné zacházení s vojenským a civilním personálem pracujícím pro ministerstvo obrany. Toto rozdílné zacházení vychází z funkcí, které tyto dvě skupiny osob zastávají. Takové rozlišování však není uvedeno mezi zakázanými diskriminačními důvody ve smyslu směrnice 2000/78.

36. Jak tedy tvrdí francouzská vláda a Komise, rozdílné zacházení s vojenským a civilním personálem, pokud jde o povinnost očkování proti covidu-19, neodůvodňuje použití směrnice 2000/78.

37. Navrhovatel se proto nemůže dovolávat uvedené směrnice na podporu svého tvrzení, že sporná italská právní úprava byla zakázána z důvodu, že zavádí rozdílné zacházení s vojenským a civilním personálem pracujícím pro Ministerstvo obrany Italské republiky.

2. K víře jako zakázanému důvodu podle směrnice 2000/78

38. Jedním z diskriminačních důvodů zakázaných směrnicí 2000/78 je „náboženské vyznání či víra“. Tato směrnice tudíž může být použitelná, pokud sporná právní úprava skutečně zavedla přímé nebo nepřímé rozdílné zacházení na základě osobního přesvědčení navrhovatele.

39. Vyvstává tedy otázka, zda lze osobní přesvědčení navrhovatele, pro které se rozhodl nenechat se očkovat, považovat za „víru“ ve smyslu článku 1 směrnice 2000/78.

[8] – Článek 1 směrnice 2000/78.

[9] – Viz rozsudek ze dne 17. října 2024, Zetschek (C-349/23, EU:C:2024:889, bod 25 a citovaná judikatura).

40. Směrnice 2000/78 nestanoví definici toho, co představuje víru pro účely použití této směrnice [10].

41. Nicméně judikatura Soudního dvora poskytuje určitá vodítka pro pochopení významu tohoto pojmu.

42. Soudní dvůr uvedl, že jelikož článek 1 směrnice 2000/78 uvádí pojmy „náboženské vyznání“ a „víra [přesvědčení]“ pospolu, pro účely použití této směrnice se tyto dva výrazy považují za dvě strany jednoho a téhož důvodu diskriminace, který zahrnuje jak náboženské přesvědčení, tak filozofické či duchovní přesvědčení [11].

43. Kromě toho Soudní dvůr konstatoval, že důvod diskriminace na základě „náboženského vyznání nebo přesvědčení“ je třeba odlišit od důvodu diskriminace vycházejícího z „politických názorů či jakýchkoli jiných názorů“ [12].

44. V tomto smyslu Soudní dvůr vysvětlil, že se směrnice 2000/78 „netýká ani politického či odborového přesvědčení, ani uměleckých, sportovních, estetických či jiných přesvědčení nebo preferencí“ [13].

45. Soudní dvůr nadto připomněl, že právo na svobodu svědomí a náboženského vyznání, zakotvené v čl. 10 odst. 1 Listiny, je nedílnou součástí kontextu relevantního pro výklad směrnice 2000/78 [14]. Toto právo plynoucí z Listiny odpovídá právu zakotvenému v článku 9 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“), který chrání „svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání“. Výklad pojmu „víra“, resp. „přesvědčení“ ve smyslu EÚLP je proto také relevantní pro pochopení tohoto pojmu v rámci unijního práva.

46. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci Vavřička shledal, že požadavek povinného očkování není v rozporu s ustanoveními EÚLP, protože osobní nesouhlas s požadavkem očkování nespadá pod pojem „přesvědčení“ chráněný podle článku 9 uvedené úmluvy. Uvedený soud měl zejména za to, že takový osobní nesouhlas musí být považován za kritický názor, a nikoli za přesvědčení, které požívá ochrany na základě EÚLP [15]. V dotčené věci ESLP konstatoval, že neměl žádný důvod považovat nesouhlas pana Vavřičky s povinným očkováním za filozofické přesvědčení, neboť pan Vavřička vnitrostátnímu soudu sdělil, že jeho

[10] – Definice pojmu „víra“ není stejně tak uvedena ani v právních předpisech členských států či na mezinárodní úrovni. Některé členské státy však k právním předpisům poskytují důvodové zprávy, které nabízí vodítko pro vymezení pojmu „víra“. Například v Nizozemsku byl pro vysvětlení případného obsahu pojmu „víra“ přijat výraz „životní filozofie“ (to znamená široké filozofické směry, jako je humanismus, který se však nevztahuje na všechny názory ve společnosti). V Itálii vnitrostátní soudy při různých příležitostech dospěly k závěru, že pojem „víra“, resp. „přesvědčení“ ve smyslu chráněného důvodu zahrnuje například členství v odborových organizacích a osobní přesvědčení, že by člověk měl odmítnout nosit zbraň, v případě stoupenců odpírání vojenské služby. V tomto ohledu viz Evropská komise – Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele, Chopin, I. a Germaine, C., A Comparative Analysis of Non-discrimination law in Europe 2024 – The 27 EU Member States compared – Prepared by Isabelle Chopin and Catharina Germaine for the European network of legal experts in gender equality and non-discrimination, Úřad pro publikace Evropské unie, 2024, s. 18 až 19.

[11] – Viz rozsudky ze dne 15. července 2021, WABE a MH Müller Handel (C-804/18 a C-341/19, EU:C:2021:594, bod 47); ze dne 13. října 2022, S. C. R. L. (Náboženský oděv) [C-344/20, dále jen „S. C. R. L. (Náboženský oděv)“, EU:C:2022:774, bod 26], a ze dne 28. listopadu 2023, Commune d’Ans (C-148/22, EU:C:2023:924, bod 22).

[12] – Viz S. C. R. L. (Náboženský oděv), bod 27 a citovaná judikatura.

[13] – Viz S. C. R. L. (Náboženský oděv), bod 28 (kurzivou zvýraznila autorka stanoviska).

[14] – Viz S. C. R. L. (Náboženský oděv), bod 35 a citovaná judikatura.

[15] – Viz ESLP, 8. dubna 2021, Vavřička a ostatní v. Česká republika, CE:ECHR:2021:0408JUD004762113, dále jen „Vavřička“, body 335 a 337. V této věci napadlo šest stěžovatelů povinnost stanovenou právními předpisy v České republice očkovat děti proti několika infekčním nemocem. Jednomu ze stěžovatelů byla za odmítnutí očkování jeho dětí uložena pokuta, zatímco ostatními stěžovateli byli rodiče, jejichž dětem bylo z důvodu nesplnění povinnosti očkování odepřeno přijetí do mateřské školy. Všichni stěžovatelé se dovolávali článku 8 EÚLP a tři z nich článku 9 EÚLP. ESLP zamítl stížnosti založené na článku 9 EÚLP jako nepřípustné.

nesouhlas s očkováním je založen na jeho názoru, že očkování především škodí jeho vlastnímu zdraví a zdraví jeho dětí. ESLP tak dospěl k závěru, že „kritický názor na očkování nemůže představovat přesvědčení nebo víru dostatečně přesvědčivé, vážné, soudržné a důležité, aby se na ně vztahovaly záruky plynoucí z článku 9“ [16].

47. Z výše uvedeného vyplývá, že osobní názor odmítající očkování – jako je názor založený na obavách souvisejících se zdravím – nemůže být považován za filozofické přesvědčení a v zásadě se na něj nevztahuje ochrana poskytovaná směrnicí 2000/78.

48. Závěrem lze konstatovat, že směrnice 2000/78 v zásadě nezakazuje vnitrostátní právní úpravu, která zavádí povinné očkování pro příslušníka armády v rozporu s jeho osobními názory.

3. Použití na okolnosti projednávané věci

49. Z výše uvedeného vyplývá, že navrhovatel nemůže prosazovat své osobní názory na povinnost očkování vojenského personálu vůči svému zaměstnavateli, který postupoval podle vnitrostátních právních předpisů zavádějících povinné očkování vojenského personálu.

50. Navrhovatel před Soudním dvorem tvrdil, že povinnost očkování, která mu byla uložena článkem 4b nařízení s mocí zákona č. 44/21, jej zavazovala k podpisu formuláře informovaného souhlasu, v němž bylo výslovně uvedeno, že dlouhodobé vedlejší účinky vakcín proti covidu-19, včetně rizika úmrtí, zůstávají neznámé. Podle názoru navrhovatele byla jeho nejistota ohledně rizik spojených s vakcínou později podpořena skutečností, že řada osob, kterým byla vakcína podána, následně covidem-19 onemocněla, nebo v jeho důsledku dokonce zemřela. Ačkoli tedy byly vakcíny oficiálně označeny za bezpečné, navrhovatel dospěl k závěru, že program očkování proti covidu-19 byl veden především obchodními zájmy farmaceutických společností, a proto ohrožoval vojenský personál, který byl povinen se nechat očkovat bez ohledu na údajnou účinnost a bezpečnost vakcín. Dále tvrdil, že nechtěl ohrožovat svůj život tím, že by se vystavil případným vedlejším účinkům, aby tak přispěl k výdělečným činnostem farmaceutických společností.

51. Nesouhlas navrhovatele s požadavkem očkování byl dále posílen skutečností, že vláda, která uložila požadavek podle článku 4b nařízení s mocí zákona č. 44/21, nenesla žádnou odpovědnost za případné negativní důsledky očkování. Navrhovatel dále tvrdil, že by proti povinnosti očkování neměl námitek, pokud by byla uložena podle článku 206a legislativního nařízení č. 66/10.

52. Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí a argumentů, které navrhovatel vznesl na jednání, mám za to, že navrhovatel nepředložil žádné důkazy, že jeho námitky směřující vůči povinnosti očkování proti covidu-19 vycházejí z filozofického přesvědčení. Důvod jeho nesouhlasu s tímto požadavkem má spíše dvě stránky. Zaprvé je jeho odmítnutí založeno na jeho kritickém názoru týkajícím se zdraví, dle něhož vakcíny nebyly bezpečné, protože mimo jiné byla jejich distribuce motivována především obchodními zájmy farmaceutického průmyslu. Zadruhé se navrhovatel vyjádřil kriticky k neochotě vlády převzít jakoukoli odpovědnost za případné vedlejší účinky způsobené vakcínou, a proto neuložila vojenskému personálu očkování jako povinnost.

[16] – Viz Vavřička, bod 335 (kurzivou zvýraznila autorka stanoviska). Dotčené kritérium – „přesvědčení nebo víra dostatečně přesvědčivé, vážné, soudržné a důležité“ – bylo stanoveno ve věci Campbell a Cosans v. Spojené království. V uvedené věci ESLP uvedl, že „v rámci jeho běžného významu je pojmu ‚přesvědčení‘ přikládán samostatný význam a není synonymem výrazů ‚názory‘ a ‚myšlenky‘, jakých se užívá v článku 10 [EÚLP], který zaručuje svobodu projevu; je spíše podobný výrazu ‚přesvědčení‘ (ve francouzském znění: ‚convictions‘), jenž je uveden v článku 9 [EÚLP] – který zaručuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání – a označuje názory, které dosahují určité úrovně přesvědčivosti, vážnosti, soudržnosti a důležitosti.“ Viz ESLP, 25. února 1982, (CE:ECHR:1982:0225JUD000751176, bod 36).

53. Jak Komise uvedla na jednání, názor navrhovatele je otevřený změnám ve světle nových vědeckých údajů, což znamená, že nepředstavuje komplexní globální pohled na život vyvěrající z filozofických nebo duchovních úvah. Jeho stanovisko se podle všeho omezuje na samotnou vakcínu proti covidu-19 a vychází z jejích údajných zdravotních rizik, která podle navrhovatele nebyla dostatečně posouzena s ohledem na medicínské vědecké poznatky, jež byly k dispozici v době ukládání požadavku očkování proti covidu-19. Jeho námitky vůči vakcíně jsou rovněž vyjádřením jeho nesouhlasu s vládní politikou týkající se povinnosti očkování.

54. V tomto smyslu se navrhovatel podle všeho neopíral o skutečné filozofické přesvědčení.

55. Všechny výše uvedené skutečnosti mě přivádí k závěru, že kritický názor navrhovatele na povinnost očkování nepředstavuje přesvědčení (resp. víru) chráněnou článkem 1 směrnice 2000/78.

56. V důsledku toho se navrhovatel nemůže dovolávat směrnice 2000/78, aby zpochybnil, že jeho zaměstnavatel uplatňoval nařízení s mocí zákona č. 44/21.

57. Shrnuto, navrhuji, aby Soudní dvůr na první a druhou položenou otázku odpověděl tak, že směrnice 2000/78 není za okolností projednávané věci použitelná, neboť tvrzená diskriminace nespadá pod žádný z důvodů diskriminace zakázaných uvedenou směrnicí.

58. Směrnice 2000/78 zakazuje mimo jiné diskriminaci na základě „víry“, resp. „přesvědčení“. Osobní názory založené na obavách o zdraví nebo na nesouhlasu s vládní politikou očkování však nepředstavují „přesvědčení“ ve smyslu směrnice 2000/78.

B. Podpůrné stanovisko

59. Pokud by nicméně Soudní dvůr dospěl k závěru, že osobní názor týkající se očkování, který je založen na obavách o zdraví nebo na nesouhlasu s politikou veřejného očkování, je „vírou“, resp. „přesvědčením“ ve smyslu směrnice 2000/78, je třeba posoudit, zda lze zacházení s navrhovatelem považovat za přímou nebo nepřímou diskriminaci, a pokud ano, zda lze takové rozdílné zacházení odůvodnit.

60. O přímou diskriminaci, která je zakázána podle čl. 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78, se jedná tehdy, pokud je rozdílné zacházení založeno přímo na některém ze zakázaných důvodů stanovených v uvedené směrnici. Sporná italská právní úprava není založena na osobním názoru příslušníků vojenského personálu týkajícím se očkování proti covidu-19. Tuto právní úpravu tudíž nelze pokládat za přímo diskriminační.

61. O nepřímou diskriminaci na základě víry, resp. přesvědčení, která je zakázána podle čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice 2000/78, by se jednalo tehdy, pokud by zdánlivě neutrální pravidlo nebo praxe vedly ke zvláštnímu znevýhodnění stoupenců určité víry, resp. přesvědčení [17].

62. Pokud by osobní názor navrhovatele, který nesouhlasí s požadavkem očkování, byl považován za „víru“, resp. „přesvědčení“ ve smyslu směrnice 2000/78, bylo by možné mít za to, že pravidlo zavedené italskou právní úpravou, jež stanoví sankci postavení mimo službu bez nároku na plat

[17] – Viz S. C. R. L. (Náboženský oděv), bod 37 a citovaná judikatura.

v případě příslušníků vojenského personálu, kteří nejsou očkováni, nepřímo znevýhodňuje tyto příslušníky armády oproti ostatním příslušníkům vojenského personálu, kteří se nechali dobrovolně očkovat.

63. Nepřímá diskriminace však může být odůvodněna legitimním cílem za předpokladu, že prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné [18].

64. Pokud jde o podmínku existence legitimního cíle, italská vláda vysvětlila, že dotčený požadavek očkování proti covidu-19 byl uložen jakožto organizační opatření týkající se činností a povinností příslušníků vojenského personálu v průběhu pandemie covidu-19. Takové opatření sledovalo dvojí cíl: na jedné straně mělo za cíl chránit příslušníky armády před nákazou SARS-CoV-2 při výkonu jejich povinností v průběhu pandemie covidu-19; na druhé straně mělo za cíl chránit veřejné zdraví a zároveň zajišťovat řádný výkon uvedených povinností.

65. Soudní dvůr ve věci Nordic Info kvalifikoval pandemii covidu-19 za vážnou hrozbu pro veřejné zdraví, která mohla mít smrtící následky v rámci různých kategorií obyvatelstva a vést k přetížení, či dokonce úplnému zahlcení národního zdravotnického systému [19].

66. Kromě toho je ochrana veřejného zdraví zjevně legitimním cílem, jak potvrzuje ustálená judikatura Soudního dvora. Soudní dvůr tak ve věci Memoria a Dall'Antonia uvedl, že „ochrana veřejného zdraví patří mezi naléhavé důvody obecného zájmu uznávané unijním právem a členské státy mají v této oblasti široký prostor pro uvážení“ [20].

67. V podobné situaci ESLP ve věci Pasquinelli a další v. San Marino uvedl, že povinnost očkování uložená státem některým zdravotnickým pracovníkům v průběhu pandemie covidu-19, tedy v situaci ohrožení veřejného zdraví, jež představovala vážné riziko pro celou populaci, sledovala legitimní cíl ochrany veřejného zdraví a práv a svobod ostatních. Uvedený soud navíc konstatoval, že při rozhodování o přiměřenosti uložených omezujících opatření musí být zohledněna jejich dočasná povaha, omezené dopady a výjimečné souvislosti [21].

68. Navrhovatel vysvětlil, že byl ochoten předložit každých 48 hodin doklad o negativním stěru na covid-19, ale tato varianta byla odmítnuta a navrhovatel byl z důvodu odmítnutí očkování postaven mimo službu. Navrhovatel dále tvrdí, že ačkoli byl zaměstnán jako příslušník ozbrojených sil, vykonával práci v kanceláři podobně jako civilní zaměstnanci, kteří k pokračování ve výkonu práce pro téhož zaměstnavatele očkování být nemuseli.

69. Těmito argumenty navrhovatel zpochybňuje vhodnost a nezbytnost italské právní úpravy.

[18] – Viz čl. 2 odst. 2 písm. b) bod i) směrnice 2000/78.

[19] – Viz rozsudek ze dne 5. prosince 2023, Nordic Info (C-128/22, dále jen „Nordic Info“, EU:C:2023:951, bod 120).

[20] – V tomto ohledu viz rozsudek ze dne 14. listopadu 2018, Memoria a Dall'Antonia (C-342/17, dále jen „Memoria a Dall'Antonia“, EU:C:2018:906, bod 54 a citovaná judikatura).

[21] – Viz ESLP, 29. srpna 2024, Pasquinelli a další v. San Marino, CE:ECHR:2024:0829JUD002462222, body 94 až 96 a 128. V roce 2021 přijalo San Marino zákon, který stanovil, že všichni sociální a zdravotničtí pracovníci, kteří přicházejí do přímého kontaktu s pacienty, by měli být očkováni proti covidu-19. Ačkoliv očkování nebylo povinné, zákon stanovil hierarchii podpůrných opatření pro všechny osoby, které očkování odmítly, včetně přerozdělení povinností nebo přeřazení na volná pracovní místa ve veřejné správě, kde byl omezený kontakt s pacienty; čerpání dovolené, na kterou vznikl nárok, nebo povinné testování na antigeny každých 48 hodin. Pouze v situacích, kdy tyto možnosti nebyly proveditelné, zákon stanovil dočasné pozastavení výkonu práce s nárokem na měsíční mzdu podmíněné výkonem společensky prospěšné činnosti. Zákonodárce San Marina tento systém odůvodnil tím, že tito pracovníci byli vystaveni zvýšenému riziku infekce a že očkování bylo nezbytné pro ochranu ohrožených pacientů, jakož i kontinuitu systému sociální a zdravotní péče. Skupina pracovníků, kteří odmítli očkování a byla na ně uplatněna výše uvedená opatření, napadla dotčený systém u ESLP, přičemž tvrdila, že tento systém je v rozporu s článkem 8 EÚLP a představuje protiprávní diskriminaci podle článku 14 EÚLP ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 12 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Stěžovatelé tvrdili, že rozdílné zacházení s očkovaným a neočkovaným personálem postrádalo dostatečné odůvodnění podle EÚLP.

70. Italská vláda při respektování svobody vojenského personálu vyjadřovat svůj názor uložila příslušníkům vojenského personálu povinnost očkování proti covidu-19 a dala jim možnost volby, zda se nechají očkovat, nebo očkování odmítnou. Pokud odmítli, bez ohledu na jejich profesní úlohu a povinnosti, které vykonávali, došlo k dočasnému pozastavení výkonu práce v rámci jejich služebního poměru u odpůrce.

71. I přes argumentaci navrhovatele, že jako příslušník armády plnil služební povinnosti v kanceláři s omezeným kontaktem s ostatními osobami, předmětná povinnost očkování nemohla být ukládána pro každý jednotlivý případ. Naopak se vztahovala stejný způsobem na všechny příslušníky vojenského personálu pracující pro odpůrce, ať již věřili v účinnost a bezpečnost daných vakcín, či nikoliv.

72. Pokud jde o podmínku týkající se existence vhodných a nezbytných prostředků, souhlasím s názory italské vlády, která vysvětlila, že neexistovala žádná jiná vhodná a méně omezující opatření ve vztahu k cíli sledovanému dotčeným vnitrostátním právním předpisem. I kdyby testování na SARS-CoV-2 mohlo být považováno za méně omezující, neposkytovalo by tutéž úroveň prevence jako očkování. Toto řešení by jako takové nebylo vhodné ani účinné, pokud jde o zabránění nákazy a šíření covidu-19 u vojenského personálu, a mohlo by ohrozit legitimní úsilí dotčené vlády v oblasti veřejného zdraví o snížení dopadů pandemie. Kromě toho by si organizace provádění častých testů na přítomnost covidu-19 v 48hodinových intervalech u vojenského personálu vyžadovala nepřiměřené úsilí a náklady, které by byly pro zdravotnický systém, jenž se již zabýval zvládáním pandemie, jen stěží únosné.

73. Cílem požadavku na očkování proti covidu-19 bylo naopak zmírnit riziko onemocnění příslušníků vojenského personálu a snížit pravděpodobnost, že by následně přenášeli SARS-CoV-2 na jiné osoby. V té době navíc platilo pravidlo, že čím větší bude podíl očkovaných osob, tím méně se bude virus šířit, což přispěje k rozvoji skupinové imunity.

74. S ohledem na výše uvedené mám za to, že vnitrostátní právní úprava splňuje všechna kritéria stanovená v čl. 2 odst. 2 písm. b) bodě i) směrnice 2000/78, neboť sledovala legitimní cíl ochrany veřejného zdraví tím, že bránila šíření covidu-19 nezbytnými a současně přiměřenými prostředky.

75. I kdyby tedy Soudní dvůr dospěl k závěru, že nařízení s mocí zákona č. 44/21 lze považovat za nařízení zavádějící nepřímou diskriminaci na základě „přesvědčení“, resp. „víry“ ve smyslu směrnice 2000/78, navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl, že taková právní úprava může přesto být odůvodněna na základě čl. 2 odst. 2 písm. b) bodu i) uvedené směrnice, neboť sledovala legitimní cíl, a sice ochranu veřejného zdraví, včetně zdraví vojenského personálu zaměstnaného u ministerstva obrany. Kromě toho v době, kdy italský zákonodárce přijímal dotčenou právní úpravu, neexistovala žádná podpůrná opatření, která by byla vhodná a zároveň méně omezující pro dosažení uvedeného cíle.

Ke třetí předběžné otázce

76. Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda lze mít za to, že postavení příslušníka vojenského personálu, který se odmítl nechat očkovat proti covidu-19, mimo službu bez nároku na plat je v rozporu s články 1 a 24 Listiny.

77. Jak jsem již uvedla v tomto stanovisku, takové osobní názory týkající se povinnosti očkování, jaké vyjádřil navrhovatel, nespadají pod pojem „přesvědčení“, resp. „víra“ chráněného článkem 1 směrnice 2000/78. I kdyby tyto názory představovaly přesvědčení ve smyslu uvedené směrnice, nepřímá diskriminace, která by z tohoto vyplývala, by mohla být odůvodněna obecným zájmem. Nelze tedy mít za to, že důsledky plynoucí z použití sporné právní úpravy porušují lidskou důstojnost nebo práva dítěte chráněné články 1 a 24 Listiny.

IV. Závěry

78. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžné otázky položené Consiglio di Stato (Státní rada, Itálie) následovně:

„Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání,

musí být vykládána v tom smyslu, že nebrání povinnosti očkování uložené vnitrostátní právní úpravou příslušníkovi armády v rozporu s jeho osobními názory.

Uvedená směrnice zakazuje mimo jiné diskriminaci na základě ‚víry‘, resp. ‚přesvědčení‘. Osobní názory založené na obavách o zdraví nebo na nesouhlasu s vládní politikou očkování však nepředstavují ‚přesvědčení‘ resp. ‚víru‘ ve smyslu směrnice 2000/78.“